

Waterspoor in het Noorden

In Groningen en Drenthe wordt al enige jaren gezocht naar alternatieven voor de huidige grondwaterwinningen. Het doel is om zo de verdroging van de natuur te verminderen. Deze omschakeling is lastig, zeker wanneer het drinkwatergebruik maar blijft groeien. Een vermindering van de vraag naar drinkwater is daarom hard nodig. Vooral bij de huishoudens kan nog veel water bespaard worden. Een effectief middel hiervoor is een ander tariefsysteem voor drinkwater: het waterspoor. Wellicht kan hier een regionale proef met het waterspoor gehouden worden.

Pim Brocades Zaalberg

In Drenthe en Groningen wordt het overgrote deel van het drinkwater bereid uit grondwater. Het drinkwatergebruik is in de afgelopen 25 jaar steeds toegenomen en is nu ongeveer 50 % hoger dan in 1970. De drinkwatervoorziening vormt daardoor in toenemende mate een belasting voor de omgeving door de produktie van slib en energie, door het grondstoffengebruik en door een bijdrage aan de verdroging van natuur en landschap.

Voor de verdroging van natuur en landschap is voor de regering aanleiding geweest om in 1993 beperkingen op te leggen aan grondwaterwinning. In gebieden die extra kwetsbaar zijn moeten waterleidingmaatschappijen nu gaan zoeken naar alternatieven voor grondwaterwinningen. Maar liefst vijf van de elf aangewezen gebieden liggen in Drenthe en Groningen, waaronder het stroomgebied van de Drentse A en het Gorechtgebied. De kans op natuurherstel door beperking van winningen is hier relatief groot.

Een verdere groei van het drinkwatergebruik na het jaar 2000 zal volgens het rijk moeten worden opgevangen met oppervlaktewater dat al dan niet via een bodempassage (infiltratie) geschikt wordt gemaakt voor de drinkwatervoorziening.

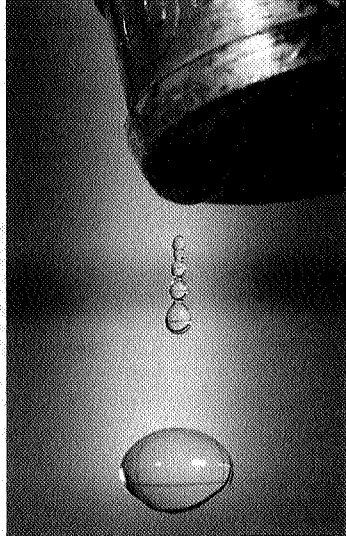
Omschakeling duurt lang

In het Gorechtgebied mogen de drie winningen niet meer toenemen en op langere termijn moeten ze worden verminderd naar een niveau waarbij geen schade meer optreedt voor de natuur. Het Gemeentelijk Waterbedrijf Groningen (GWG) gaat voor de nabije toekomst al uit van een uitbreiding van de capaciteit van het oppervlaktewaterbedrijf langs de Drentse A en een beperking van de grondwaterwinning bij De Punt. Met behulp van het nieuwe mengbekken naast de rijksweg A28 en door diepinfiltratie nabij de Punt wil het GWG in de toekomst de helft van de totale drinkwaterproduktie laten bestaan uit oppervlaktewater (zie Noorderbreedte 1995-1). Ook de Waterleidingmaatschappij voor de provincie Groningen (WAPROG) gaat de waterwinning in het Gorechtgebied veranderen. Wanneer dit gaat gebeuren hangt af van een afspraak met Akzo Nobel. Dit bedrijf prompt in de buurt van Veendam grondwater op voor industrieel gebruik. De WAPROG gaat Akzo in de toekomst geschikt water uit het A.G. Wildervanckanaal leveren. In ruil daarvoor kan de WAPROG dan de grondwaterputten van Akzo overnemen en de winning in Gorecht verminderen. Ook in Drenthe moet de grondwaterwinning worden verminderd om verdroging van de natuur tegen te gaan. De verloren gegane

capaciteit moet opgevangen worden door alternatieve bronnen. In het Waterhuishoudingsplan van de provincie Drenthe staan hiervoor overigens nog nauwelijks concrete voorstellen. Er is al wel een besluit genomen over sluiting van een (kleine) winning op het Drents plateau bij Zuidlaren. Deze capaciteit zal worden opgevangen door nieuwe grondwaterwinning in het Hunzedal bij de plaats Annen (zie Noorderbreedte 1995-3a). Verder onderzoekt de Waterleidingmaatschappij Drenthe (WMD) of in het Hunzedal in de toekomst ook oppervlaktewater kan worden gebruikt.

Waterbesparing is effectief

Waterbesparing is een heel effectieve methode om de verdrogende invloed van grondwaterwinningen te verminderen, en om de produktie van drinkwaterslib en de invloed (ruimtegebruik) van winplaatsen op het landschap te verkleinen. Zowel het rijk als de drinkwaterbedrijven onderschrijven dat waterbesparing heel belangrijk is. De bedrijfstak is al enkele jaren bezig met campagnes om vooral de verspilling van water tegen te gaan ('Gebruik wat je nodig hebt, niet meer'). Ook zijn er speciale acties voor waterbesparende apparatuur waarbij geen sprake hoeft te zijn van comfortverlies. Vooral bij de douche en de WC - samen goed

Zuiniger omspringen met water loont, foto Elmer Spaargaren.

Bij douche en toilet zet waterbesparing zoden aan de dijk, foto Paul Janssen.

voor 50% van het waterverbruik - zet waterbesparing zoden aan de dijk.

Pottekijker

Een voorbeeld van een effectieve waterbesparingsactie is de 'Actie Pottekijker' van de Waterleidingmaatschappij Overijssel (WMO), waarbij een groot aantal toiletreservoirs water-zuiniger is gemaakt. Dit leidt volgens de WMO tot een besparing van minstens 1 miljoen kubieke meter grondwater per jaar. De voorlichtingscampagnes hebben dus wel enige vruchten afgeworpen maar nog niet geleid tot een massale invoering van waterbesparende apparatuur. Zo had volgens een schatting van de VEWIN eind 1992 nog maar 13% van de huishoudens de beschikking over een waterbesparende douchekop. Bij huishoudens kan dus nog veel water bespaard worden. Een belangrijk obstakel bij de benutting van dit potentieel is het lage tarief voor drinkwater. Ondanks de nationale milieubelasting op drinkwater is de prijs van water nog steeds te laag om waterbesparing voor de consument financieel aantrekkelijk te maken.

Besparing levert geld op

Aan waterbesparing kan een extra impuls

worden gegeven door invoering van een ander tariefsysteem voor water, ook wel 'waterspoor' genoemd. Zowel regering als waterleidingbedrijven zijn voorstander van dit systeem, waarbij de kosten van drinkwater en afvalwater gekoppeld worden. De huishoudelijke verbruiker betaalt natuurlijk alle kosten die samenhangen met de productie en levering van drinkwater. Maar tevens worden in het 'waterspoor' de kosten van afvoer en zuivering van het afvalwater berekend naar rato van het drinkwaterverbruik. De huidige vaste bedragen voor zuiveringsheffing en rioolheffing worden dan variabel en afhankelijk van de hoeveelheid drinkwater die men verbruikt.

Het elegante van het waterspoor is dat de totale kosten voor drinkwater en afvalwaterbehandeling voor een gezin met een gemiddeld gebruik vrijwel gelijk blijven. De vaste heffingen worden afgeschaft, maar de prijs voor een liter drinkwater zal aanzienlijk stijgen en wordt in Drenthe en Groningen waarschijnlijk drie à vier keer zo hoog. Zuiniger omspringen met water uit de kraan loont dan meer de moeite. De verwachting is dat dit een positief effect zal hebben op het waterverbruik. Onderzoek heeft uitgewezen dat het waterspoor een besparing kan gaan ople-

veren van 20% op het huishoudelijke waterverbruik. In de Duitse gemeente Bocholt is het waterspoor al een tijd geleden ingevoerd. Opvallend is dat het watergebruik per persoon per dag daar ongeveer 30 liter lager ligt dan in ons land, terwijl men in Duitsland per hoofd van de bevolking gemiddeld nog meer verbruikt dan in Nederland.

Invoering waterspoor

Overheid en drinkwaterwereld zijn voorstander van het waterspoor, maar waterschappen en gemeenten staan niet bepaald te trappelen. De waterschappen verwachten maar weinig besparing en wel veel (administratief) werk. Veel gemeenten zijn eveneens sceptisch. En er zullen twee praktische hindernissen overwonnen moeten worden: nog niet alle huishoudens hebben een watermeter (vooral in de grote steden) én de Wet Verontreiniging Oppervlaktewater (WVO) moet worden veranderd. De wet laat nu koppeling van de zuiveringsheffing aan het drinkwatergebruik niet toe en moet daarom aangepast worden. Zo'n wetswijziging zal zeker 2 jaar duren en intussen is zelfs een proefproject niet mogelijk, want dat is onwettig. De regering moet dus zo snel mogelijk deze wetswijziging mogelijk maken.

Het Gemeentelijk Waterbedrijf Groningen wil met behulp van het nieuwe mengbekken bij De Punt oppervlaktewater winnen, foto Aerophoto Eelde

Inmiddels is al wel gekeken naar alternatieven om een beperkt waterspoor te realiseren. Bij het zogenoemde 'smalspoor' wordt alleen de rioolheffing afhankelijk gemaakt van het waterverbruik en dat is volgens de Gemeentewet toegestaan. Sinds 1992 wordt hiermee op initiatief van de Waterleidingmaatschappij Oostelijk Gelderland geëxperimenteerd in een vijftal gemeenten. Na een intensieve voorlichting reageert de consument over het algemeen heel positief op de nieuwe heffingsgrondslag en de manier waarop het geld wordt geïnd, zo is in Gelderland gebleken.

Proef in Noord-Nederland

Voor een proef met het waterspoor bestaat in het Noorden wel belangstelling. Op initiatief van de provincie Groningen wilden in 1993 de WAPROG en een aantal gemeenten hieraan meedoen. Het Ministerie van Verkeer en Waterstaat stelde als voor-

waarde dat de hele provincie meedeed, maar dat is in Groningen niet mogelijk omdat niet alle huizen een watermeter hebben. Daardoor strandde dit initiatief. Tijdens een thema-avond van de Milieufederatie Drenthe over het waterspoor in mei van dit jaar bleek dat met name het Zuiveringschap Drenthe moeite heeft met het nieuwe systeem. De aanwezige vertegenwoordigers van gemeenten reageerden veel minder afwijzend, maar bleken nog nauwelijks over de mogelijkheid te hebben nagedacht. De Waterleiding Maatschappij Drenthe zei weliswaar voorstander te zijn van het waterspoor maar had nog geen activiteiten op dit gebied ontplooid omdat men weinig belangstelling verwachtte bij de andere partijen. Toch lijkt Drenthe technisch gezien zeer geschikt voor een proef met het waterspoor. Vrijwel elk gezin in Drenthe heeft een watermeter en in het grootste deel van de provincie is sprake van één kwaliteitsbeheerder en

één waterleidingmaatschappij. Gunstig is ook dat de kwaliteitsbeheerder en het waterbedrijf al via een gezamenlijke rekening hun bedragen innen. Drenthe voldoet vrijwel aan de criteria van het rijk voor een proefproject. Een aanvraag hiervoor zal uiteraard alleen tot stand komen als alle betrokken partijen mee willen doen. Daarvoor is dan wel nodig dat alle partijen het waterspoor minder 'sectoraal' benaderen omdat hierdoor al bij voorbaat hindernissen worden opgeworpen. De provincie Drenthe zou het proces op gang kunnen brengen door als initiatiefnemer op te treden voor een onderzoek naar de mogelijkheden. Op deze wijze kan in het Noorden wellicht toch een proefproject worden aangevraagd. Bij honorering zou dan eindelijk de landelijke impasse bij de invoering van het waterspoor worden doorbroken. **Nb**

Pim Brocades Zaalberg is beleidsmedewerker bij de Milieufederatie Drenthe